

Pod novo vlado.

Program nove vlade pomenja nadaljevanje dosedanjega sistema in vladanja po Taaffejevem kopitu. Taaffe je molčal, da se je ob njegovem nastopu sklenila zveza z Nemčijo; soglašanje s to zvezo in v obče z vso dosedanjjo zunanjo politiko se pri Badenijski vladi ume samo po sebi. Taaffe ni izrecno nemške kulture označeval kot kulturo prve vrste, dejanski je pa smatral nemški kot državni jezik, ko je celó Staročehom odbil zahtevo, da naj se uvede češčina tudi kot notranji jezik. Badeni pa je v programu naravnost postavil kot osnovni princip, da je treba poštovati nemško kulturo kot vodnico, katerej naj bi se uklanjali drugi narodi. Kakor na Ogerskem Madjari, naj se v cislitavski polovini smatrajo Nemci s svojo kulturo na prvem mestu, drugi narodi pa na drugem, tretjem itd. mestu.

Za Taaffejeve vlade ni bilo nikake inicijative za osnovne izpremembe; delile so se drobtinice, kakor se je kaki stranki posrečil dokaz o tej ali oni potrebi narodovi. Takisto, razun obečanega načrta o volilni reformi, ni naznanjen naprej noben odločilen načrt v programu nove vlade. Ta program izrecno zahteva dokaze o „aktuvalno opravičenih, vsakodobnemu razvitku odgovarjajočih terjatvah“, katere so še posebe omejene po dopustnosti v državno-pravnem, finančijalnem in gospodarstvenem pogledu. Za drobtinčarje se je povrnila zlata doba, jedino s to razliko, da se bodo morali truditi v potu svojega obraza, kako dokažejo kako zahtevo, v tem ko bode mogla vlada isto zahtevo odbiti z dokazovanjem, da narod ni še zrel za njo, ker je zaostal v razvitku, ali pa ker državne in gospodarstvene razmere ne dopuščajo, da bi se privolila dotična mrvica.

Taaffe je dal Čehom namesto historijskega prava znane punktacije; sedanja vlada nikjer ne govori o kakem historiskem državnem pravu, pač pa se postavlja na izključno ustavno stališče. Toda ista sedanja vlada umeva nacijsionalna vprašanja in nacijsionalne interese takó, da jih stavlja pod zaščito ali v podrejenost nemške kulture. V tem ko ustava ne priznava razlike v vrednosti kultur, deli nova vlada v narode kulture prve in podrejenih vrst. Kakor je opazil tudi dr. Ferjančič, imenovala se je nemška kultura, a mislila se je nemška narodnost, ustava pa nobeni narodnosti ne daje privilegijev.

Važuo bi pač bilo, ko bi bila vlada naznanila, da hoče s posebnimi načrti izvršiti ustavno nacijsionalno jednakopravnost, a tega ni storila, kljub temu da hoče stati izključno na ustavnem stališču. In vendar bi bilo to po-

trebno, ko vlada sama kaže nato to, da za pravilno državno upravo potrebujejo narodi, da živé mirno med seboj. Brez uvedanja osnovnih načrtov o izvršitvi nacijsionalne jednakopravnosti pa narodi ne dosežejo mirnega in pravilnega medsebojnega tekmovanja.

Taaffe se je posluževal „železnega obroča“ za svoje vladanje, vendar pa jo je včasih zasuknil drugače; nova vlada hoče izrecno stati nad strankami; to, kakor smo dokazovali uže pred več tedni, se tej vladi tudi posreči, ker bodo njene predloge take, da dobi sedaj pri tej, sedaj pri drugi sestavi strank potrebno večino. Slovanski zastopniki sedanjega državnega zbora so ostali nepopoljšljivi separatisti in oportunisti; kritiki vladnega programa so jedino s stališča svoje stranke, oziroma svojega naroda pretresali program nove vlade. Nikjer se ni povdarjalo skupno stališče nasproti temu programu, dr. Herold je je ostal češki separatist, slovenski posl. dr. Ferjančič pa stari oportunist, in takó je vlada uže naprej poznala nazore slovanskih klubov in frakcij. Vlada more torej brez strahu podeliti sedaj tej, sedaj drugi stranki nekaj, in takó bodo slovanski razcepljeni zastopniki najbolj pospeševali politiko tiste vlade, ki se na podstavi dejanskih razmer upa vladati nad strankami.

Taaffe je srečno obnovil pogodbo z Ogersko: isto misijo, kakor pravi sam Badeni, ima tudi njegova vlada. Tej vladi, kakor je umevno samo posebi, je duvalizem „neizogibna državna potreba“.

Po vsem tem ostane vse pri starem, v tiru, ki ga je zarezal gr. Taaffe; historiška prava se ne izvršé; nacijsionalna jednakopravnost se bode delila od slučaja do slučaja po mrvicah; duvalizem ostane, zunanja politika ostane, in kar se dostaje volilne reforme, sicer ne izostane, a toliko izvestniše — zaostane za načrtom gr. Taaffeja. Badeni priporoča, naj čakajo, da dokaže s konkretnimi predlogi značaj svojega programa. No te predloge same na sebi utegnejo dobre biti, vprašanje je le, koliko bode obsežnega, odločilnega v njih, in tu sodimo a priori, da so razmere mogočniše, nego vlada sama, ne gledé nato, ali ima voljo za velike načrte. Narodi pa za mirno „skupno življenje“ potrebujejo obsežnih, odločilnih zasnov in izvršitev, da bi se mogli sami gibati in razvijati svobodno.

Glavna zadača avstrijskih državnikov ne more biti v tem, da presojujejo „aktuvalno opravičene zahteve“, temveč v tem, da podelé narodom svobodo, vsled katere mogo sami soditi in dozorevati za razsodbo, kaj jim je potreba v vsaki dobi na vsako važno stran kulturnega razvijanja. Narodi, ki imajo uže toliko časa konstitucijo, morajo zreli biti za tako presojevanje, ako se je podelila

še večja svoboda celó balkanskim narodom, ki so stoletja živeli v oblasti necivilizovane države, in ako se ravno pri nas celó zagovarja ta svoboda. Vlada bode imela preveč dela, ako bode po šolmojsterski delila vsako mrvico po resnem prevdanku za vsak konkretni slučaj. Velikih in odločilnih zasnov za pravo izvršenje ustave potrebujejo avstrijski narodi, in potem še le se bode videlo, kateri narod je s svojo kulturo najsposobniši.

Se ve da, dokler ostanejo slovanski zastopniki brez medsebojnega sporazumljenja, brez skupnih načrtov, brez vsake skupne taktike, bodo mogle vlade ostati pri sedanjem tiru obče politike in drobtiničarske taktike. Narodi dobivajo tako vlado, kakoršno zaslužijo njih zastopniki. Ti so zakrivali, da je v obče možno razglašati take programe, kakoršen je program nove vlade. Oportunizem bode cvetel, in pri tem se bode dobro imela zunanja politika in se bode še utrjeval nadalje protislovanski sistem. Ta kaže napredek v razglašanju nemške kulture kot kulture prve vrste, in je torej jasno, pri čem da smo pod novo vlado.

Iz državnozborskih govorov.

Po razglašenju programa nove vlade je stavil dr. Herold predlog, da se o tem programu prične debata, in ta predlog je sprejela zbornica, in mu je pritrdila tudi vlada. Dne 24. okt. je pričelo o tem razpravljanje, katerega se je 4 dni udeležilo več poslancev. Prvi se je oglasil dr. gr. Kuenburg.

Ta je govoril v imenu nemške levice in povdarjal, da vladni program ni jasen, da se more tolmačiti in raztezati ali pa krčiti različno. Vlada, ki hoče stati nad strankami, ponižuje parlament. Ugaja mu, da je vladni načelnik, Poljak, toliko povzdignil nemško kulturo, a pričakuje radi tega, naj bi vlada ščitila nemštvo, kjer je v opasnosti. Rad bi tudi vedel, do kake meje naj prevladuje nemška kultura. Pri izvrševanju vladnega programa hoče biti tudi nemška levica svobodna, kakor se vlada noče vezati z nobeno stranko. Vladna reforma ni še znana, zato tudi ni možno v veter o njej govoriti. Nadeja se, da pri pogajanju z Ogersko bode vlada ščitila cislitavske gospodarske interese. Nemška levica se hoče držati svojih dosedanjih starih principov; ona hoče čakati, kakó bode vlada postopala v konkretnih slučajih.

Dr. Herold je obširneše pretresal vladni program sosebno z ozirom na češko vprašanje. Okolo češkega vprašanja, rekel je, suče se vse politiško gibanje od začetka avstrijskega konstitucionalizma. To vprašanje je vsvarjalo in pokopavalo sisteme in vlade. Novi minister je vsaj formalno storil korak k boljšemu, rekši, da z odstranjenjem izjemnega stanja je hotel pot napravljati k normalnemu položaju. Materijalno pa ministerski predsednik ni ničesar rekel o češkem vprašanju. Ali je morda precizija v tem, ako reče vlada, da ima zaupanje v češki narod? Ali je mogla v Avstriji biti kedaj vlada, ki ni bila dolžna, iz vzroka državnega obstanka zaupati temu narodu? In v katerem parlamentu, v kateri parlamentarni konfiguraciji v obče govore o zaupanju vlade narodom? To je zares nova misel. Jaz sem vedno menil, da vlade so dolžne pridobiti si zaupanje narodov, narodi pa, zlasti češki narod — in to rečem s ponosom — nimajo potrebe, da bi iskali zaupanje pri kaki avstrijski vladi. To ne velja samo za sedanje, temveč za vsakotero vlado. Zaupanje narodovo mora pridobiti si vsaka vlada

z dejstvi. Tudi odstavek o rekriminacijah zdi se mi prepslošen. Mi bi mogli reči: poskušamo odreči se rekriminacijam nasproti novi vladi. Da pa vlada, ki je v istem stavku prisiljena govoriti o patrijotizmu češkega naroda, ki se je obnesel v stoletjih, govori o rekriminacijah nasproti narodu, ki sestaja uže stoletja v monarhiji, torej nekoliko daljše, nego nova vlada, to zdi se mi, da je v najboljšem slučaju lapsus linguae, in jaz sem dolžen reči z vso odločnostjo: Mi se odrekamo temu, da bi bilo v vladnih krogih zaupanje k našemu narodu, odrekamo se temu, da skušajo, da bi ne prišli z rekriminacijami. Ako imate takih nasproti češkemu narodu, le pridite, mi smo pripravljeni vsak trenotek, dokazati pred vsem politiškim svetom, da češki narod ni dal nikomur prava k rekriminovanju. Ali je češko vprašanje v meri zaupanja kake vlade? Izjemno stanje se je odstranilo, to pa ni nikaka koncesija, in tudi nima nikakega pomena za nas, po največ ta, kateri smo mi prištevali mu. Mi smo vedno rekli, da izjemno stanje je krčenje narodovih svobod, da je izjemno stanje sramota za cesarstvo, in vsaka vlada, kateri je do časti države, imela je dolžnost, odstraniti to izjemno stanje, ne za nas, ne proti nam, ne za naš, ne zoper naš interes, temveč v največem interesu vsake vlade in torej tudi sedanje nove vlade. Dobro je, ako ne govorimo dalje o zgodovini tega izjemnega stanja.

Ministerski predsednik ne more še popolnoma razumeti češkega vprašanja, zato je na mestu, da v markantnih potezah označim, v čem so težave češkega vprašanja, tega kompleksa politiških in nacijskih vprašanj. Češko vprašanje sestaja najprej iz subjektivnega momenta, namreč da je narod, ki spada kulturno, gospodarski, historijski k prvim narodom cesarstva, narod, ki po vseh atributih svojega nacijskega obstanka pomenja veliko politiško silo cesarstva, kojega zgodovinska odločitev in razvitek sta podala podstavo tej državi, da je ta narod nezadovoljen, da vidi skrčena svoja prava, da je preverjen, da vsi sistemi, ki so se menjali v tej monarhiji, so do cela napačni, da so bili narodu kvarni, njegovim pravnim zahtevam in preverjenju nasprotni.

To je subjektivni moment. Praktični moment pa je v tem, da je preverjen češki narod, da korona Češke je kot samostalna država po najviši dinastiji na podstavi bilateralnih pogodb, na temelju osnovne podklade cesarstva, pragmatiške sankcije, na temelju danih zakonov in kraljevskih priseg, stala v rablem državnopravnem razmerju k ostalim deželam, in da ima dosledno tudi pravo, da se na podstavi tega državnopravnega razmerja uravna in reši javno pravni red v monarhiji. Narod, ki se do cela zaveda, da v zgodovini, kar se dostaja državnega razumljenja, ne stoji v nobeni točki za deželami ogerske korone, dosledno ima pravo, da se respektuje to državno-pravno razmerje, in da pridejo na dan s pozitivnimi predlogi, katerim ni treba zapuščati realnih tal, da se konečno reši to vprašanje pravnim potom. No češko vprašanje sestaja tudi iz vsega nerešenega jezikovnega ali nacijskega vprašanja. Ni dolgo temu, ko so državniški pripoznavali potrebo, da se reši to državno-pravno češko vprašanje, od katerega je zavisno mirno razvijanje vsega avstrijskega ustavnega življenja. Tudi ni dolgo temu, ko so se prava češke korone pripoznala z najvišega mesta, in jaz menim, da to, kar je proizvod tisočletne zgodovine, kar je v krvi narodovi, kar je njegovo najgloblje preverjenje, ima mnogo več sile in pozitivnega utemeljenja, nego dnevni sistemi, ki s silo gospodujejo nad voljo narodov, in ustave, ki so se sprejele in sankcionovale proti volji

narodov, večjo silo tudi za monarhijo, kajti baš v podstavi, v rojalistiški podstavi, na kateri se postavljamo k skupni monarhiji, v tej pogodbi odgovarjajoči podstavi je poročstvo, in v tem je tudi pojasnilo za skušeni stoletni patrijotizem češkega naroda. K temu vprašanju ni vzel ministerski predsednik nikakega stališča, in jaz sem objektivno dovolj, reči, da je rešenje tega državnopravnega vprašanja Češke pri danih razmerah težavno, da je za to rešenje potreba spoznanja, previdnosti, vstrajnosti, energije, ki se ne boji rešenja. A za to je potreba vsvariti tudi preduslovij, da se vprašanje reši mirno in primerno. Min. predsednik je sam pripoznal, da na Češkem so razmere nenormalne. Da se popravijo, treba je pa več nego odstranjenje izjemnega stanja. Zato je treba spoznanja, v čem da sestajajo nenormalne razmere. Napačno pa je zahtevati, da naj mi odpravimo nenormalno položeno. Mi smo pripravljeno, storiti, kar služi v to; a teh razmer ni vsvaril češki narod. Mi jih nismo zakrivali, nimamo pa tudi sile, da bi jih odpravili; vlade so jih zakrile z napačnim sistemom, one so dolžne, tudi odstraniti jih. Na Češkem so nenormalne razmere na vseh poljih javnega življenja in tudi v upravi so take, da niso v soglasju z danimi zakoni. Izjemnim stanjem niso odpravljene. Nočem govoriti o obsodbah in žrtvah izjemnega stanja, ki so še v ječi. Nočem dalje govoriti o tem, da je na Češkem na čelu uprave mož, ki se je sam imenoval začetnikom teh naredeb. Nočem govoriti o tem, da škodljive posledice se niso odpravile z izjemnim stanjem. Toliko rečem, da veljavni zakoni se niso še vrnili na Češkem, da so vsa ta malenkostna sredstva, s katerimi se je takó rekoč žalil češki narod, še v veljavi. Vi vsi, gospoda, ste bili svedoki boja, ki smo ga bojevali proti temu, da se je naš jezik imenoval „tuj“ pri Najvišem sodišču. Vi vsi ste bili svedoki boja za enakopravnost češkega jezika, katero zahtevamo v vseh uradih, v vseh vejah javnega življenja in uprave. In to je zakonit aksijom, to ni samo v naši deželni ustavi, temveč izrecno izraženo v drž. osnovnih zakonih. Saj veste vsi določeno, da hegemonija nemškega jezika na vseh poljih javne uprave sestaja contra legem in da se ni odstranila, in — morda me je gr. Kuenburg privedel do tega — jaz se vedno čudim, kedar se Nemci pritožujejo o upravi. Da, pogledite na vso upravo v deželi, in ko bi bil min. predsednik kot gališki namestnik našel take razmere, kakor jih nahaja danes v deželah, naseljenih od češkega naroda, ko bi bil našel, da je vse od zgoraj dol nemško, razumel bi, da je treba še le uvesti normalne razmere. S tem prihajam k esencijalnemu delu programa sedanje vlade.

Imamo drž. osnovni zakon. V svoj čas se je § 19 navajal morda vedno. Sedaj pa izraz, dejansko izraz „enakopravnost jezikov“ ni več modern, in vse novejšje vlade stojé pred velikim nacionalnim vprašanjem v tej monarhiji, ali vedno se ogibljejo izraza „enakopravnost“ ter ga pokrivajo v najrazličnejših oblikah, da bi rekle nekaj, kar naj bi se smatralo kot nekaka enakopravnost in jednako ravnanje z vsemi narodnostimi, kar pa v praksi pomenja nekaj drugačnega.

V programu nove vlade sta dva osnovna principa, torej ne nazora; jeden je ta, da se bode uvaževala v mejah dopustnosti vsaka nacionalna zahteva, ako se bode vršila zakonitim potom. Jaz sam trdim, da se more storiti vse v mejah zakonite dopustnosti; no ravno kedar gre za poštovanje nacionalnih zahtev v mejah zakonite dopustnosti, mora se ravnati z vsemi narodi jednako, in to vprašanje se ne sme vezati ali omejevati s tem, da

odgovarja stanju razvoja. Pred nekoliko časom smo imeli „stanje posesti“, sedaj imamo „stanje razvoja“. No, gospoda, ali je razvoj, razvijanje kaj podanega, ali je to kako zidovje, kaj zidanega, ali ni marveč razvoj ravno stanje, v katerem se nahaja kak narod po drugih naredbah? Jaz ne govorim o češki narodnosti. Ako vzamemo, n. pr. slovensko narodnost, je danes stanje to, da nima najpotrebnejših šol, katerih dejanski potrebuje za svoj razvoj (naobraženo), in ako zahtevajo Slovenci, odgovarja se jim: ako ta zahteva odgovarja vsakodobnemu stanju razvitka (veselost). Da, gospoda, ravno radi tega se ne more nič razviti. Zakaj se je razvilo nemško šolstvo, od vseučilišča do najnižje stopinje? Zato ker so je od začetka, recimo, jedno stoletje, avstrijske vlade ne samo gojile, temveč tudi pospeševale, da, na stroške ostalih narodnostij ščitile. (Takó je!). V tem je stanje razvijanja, in ako je to pri drugih narodnostih drugačno, hujše, ni to dokaz, da bi te narodnosti ne imele sile in sposobnosti za ta razvoj, temveč dokaz, da so se od nekdaj njih nacionalnemu in kulturnemu razvoju stavljale zapreke, katerih niso mogle premagati z lastno silo. In kakor ne sprejmemo nacionalne posesti kot politiški princip za rešenje nacionalnih vprašanj, jednako ne moremo — in v tem pogledu smo mi dalje, nego vse ostale slovanske narodnosti — v pogledu na nacionalna in kulturna vprašanja sprejeti vsakodobnega stanja, ker to je zopet petrifikovana krivica.

Z jednako omejitvijo je postavil min. predsednik drugi vodilni princip. Kaj si je mislil min. predsednik, ko je govoril o tradicionalnem položnju nemškega naroda, katero se opira na historijski moment, kaj si je mislil, ko je govoril o dolgoletni, vsem avstrijskim narodom naprej sveteči kulturi nemškega naroda? Ta stavek ni nič novega, in ako je rekel predgovornik, da se to uže dolgo ni omenilo z vladnih klopij, mu dajem popolnoma prav. Bila je doba pri nas na Češkem, ko so dejanski ta politiški princip nadkriljajoče kulture nemškega naroda porabljali kot politiški princip nasproti češkemu narodu, in iz naslova tega principa izvajali terjatve in prava za hegemonijo nemške manjšine; no v to ne verujejo Nemci na Češkem. Jaz do cela častim in se zavedam, kaj je veliki skupni nemški narod storil na polju kulture. Jaz spoštujem to delo nemškega naroda, kakor spoštujem delo vsakega drugega naroda, naj bode francoski, angleški itd., in jaz znam uvaževati posledice, praktične rezultate takega kulturnega stremljenja. No ako govoré o politiški enakosti ali podrejenosti posamičnih narodnostij, treba je reči, da jedino Nemci na Češkem so politiški faktor, in da Nemci zunaj Češke ali zunaj Avstrije niso za Avstrijo nikakega politiškega pomena, kolikor se tiče njih kulturnega dela, ravno tako malo, kakor Francozi. Gospoda! Ali je nemški narod na Češkem, nemški narod v Avstriji, kar se dostaja kulture, na polju umetnosti, znanstva, literature, poezije itd. morda storil več, nego češki narod, ali je kultura nemškega naroda v Avstriji starša, nego češkega? Jaz menim, da tega ne bode trdil nihče, in če pravijo, da je ravno prav, da je to izustil Poljak, morem le reči, da Poljaki so svojo zlato dobo lastne kulture imeli mnogo prej, nego avstrijski Nemci, in da bi se bili sami dolžni spominjati, da bi preponderancije na polju kulture ne pripisovali nemškemu narodu radi tega, ker ne čutijo na svojem domu, kaj so vse zagrešili proti nam s to preponderancijo nemške kulture, grehe, ki niso v nikaki zvezi z nemško kulturo. Tradicionalno mesto! No, kako je to tradicionalno položeno nemškega naroda v Avstriji v obče in kako tradicionalno položeno v naših deželah?

Ko bi se hoteli sezivljati na tradicionalno položeno, bode pač vedeli, in vsak, ki pozna avstrijsko zgodovino, vé, da je bil češki narod na Češkem tvoreči narod dežele, da je bil narod, kateri je dal deželi zgodovino in dinastiji Habsburški deželo. Tega tradicionalnega mesta naroda kot državnega naroda nismo zahtevali nikdar nasproti našim nemškim deželanom. Kar koli smo zahtevali, je bilo to, da naj nas postavljajo jednako, da naj bode njih in naš jezik na vseh poljih javnega življenja jednakovreden. Kakor pa mi ne zahtevamo tradicionalnega mesta, tolikor manj mislimo, da se more to „tradicionalno mesto nemškega naroda“ postavljati za politiško maksimo v tej državi. Mi bi se morali proti temu najodločniše zavarovati in z vsemi dovoljenimi sredstvi pobijati to misel, da pristaje nemškemu narodu kako tradicionalno mesto v Avstriji, in da bi se morali mi iz naslova kulture nemškega naroda odreči najmanjšemu pravu na korist nemškega naroda. Tega nemški narod ni potreben. Ako je res, da je kultura nemškega naroda mnogo večja, nego ostalih narodnostij, bode pač ravno notranja sila, kulturno stremljenje narodovo, njegova sposobnost, žilavost, njegova gmotna in duševna sila, politiška potencia, katera ne potrebuje podpore od vladnega sistema, potencia, ki v tekmovanju gmotnih in duševnih sil mora vesti k zmagi, ako je na realni osnovi in ako ima pravično podstavo. Nemški narod ne potrebuje zaščite za svoje razvijanje. Večkrat sem uže rekel, da nemški narod ni tako šibek, kakor hočejo to razlagati gospodje nemške levice. Ako potrebuje kdo zaščite v svojih nacionalnih stremljenjih, so to šibke slovanske narodnosti, ravno ker niso nikdar imele te zaščite.

Kar je rečeno v programu nove vlade, je le po besedah drugače, v ostalem pa je soglasno s tem, kar so rekle poprejšnje vlade. Avstrijski parlament zasluži, da je prišla vlada, ki ima pogum reči parlamentu: Tebe vodimo, ti si majhen, bolan, slaboten otrok, ki je uže davno pozabil hoditi, in katerega mora voditi krepka roka. Ta bolezen je v celi strukturi, kako je nastal parlament, in zdrav, trden in sebe ceneči parlament ni možen brez korenite volilne reforme. Stara zbornica ostane, kakoršna je. Ako se pak govori o vojenju strank, moram jednostavno reči: ne vem, katere stranke se dajo voditi od sedanje vlade; toliko pa vem, da ni to naša stranka. In zakaj se nočemo dati voditi? Ne da bi osebno ne zapal min. predsedniku, da ima zato lastnosti, voditi cele stranke, temveč radi tega, ker na poti, katero smo nastopili, v interesu našega naroda ne potrebujemo vodnika. Kajti vodnik na tej poti je uže tukaj in se da jedva nadomestiti z novo vlado, to je krepka volja češkega naroda, da vztrajamo na pričetni poti.

V programu vlade je bilo tudi rečeno, da hoče soditi stranke po njih idealnih ciljih, in da vlada hoče uravnati svoje poti in pomočke po potih in pomočkih strank. Ta princip je pameten, in tudi naša stranka se mora vprašati, ali se vladni cilji pokrivajo s cilji naše narodnosti, ali moremo uporabiti poti in sredstva, ki jih uporabi vlada. In da ne bode dvoma, razglasim: cilji, ki si jih je postavil min. predsednik v vladnem programu, niso nič drugega, kakor vzdržanje dosedanjega državnega stroja, dosedanjega sistema, proti kateremu se borimo. Med dosedanjim sistemom in programom in — kar je še več — med nedvombeno, neporušno voljo češkega naroda je propad, in vlada je opustila, vsaj pokazati na zidanje mesta, ki vede čez ta propad. Pot med nami in vlado je zaprta, ona ne more priti k nam, mi ne k njej, ker

propad sestaje še, in ker se mora poprej odstraniti ta propad. Pravi državnik mora v Avstriji pričeti z rešenjem češkega vprašanja. In vsi sistemi, ki se umikajo temu vprašanju, nalašč ali radi šibkosti ali radi momentanih težav, so od danes do jutri, ki morejo trajati več ali manj mesecev, ki pa ne morejo trajno vplivati na državne razmere. Ker so cilji sedanje vlade toliko različni, in ker se razločujejo od naših ciljev, in ker ni nikakih naprav v programu, da bi se napravil most čez propad med obema sistemoma, ne more tudi naša stranka biti druga — in niti ne potrebujemo še drugih dejstev — kakor opozicijska. Mi se razločujemo morda od drugih strank po odkritosrčnosti. Mi povemo odkrito, in vlada vsaj vé, pri čem da je,

Na njej je, da dokaže z dejstvi, da je njen program zaresen, vsaj na tisto stran, kjer se hoče pokazati prijazno nasproti češkemu narodu. To mora vlada storiti ne radi nas, temveč v interesu monarhije in države. Pravim pa, da češko vprašanje je bolna točka, ki se mora ozdraviti. Češki narod ostane na tem stališču v interesu države in cesarstva.

Odkrito moramo razglasiti, da se o vsem umevanju monarhije razločujemo pač tudi od tega programa. Ako se govori o avstrijskem patrijotizmu in avstrijskem duhu, more se to storiti le tedaj, ako se razume pod tem patrijotizmom spoštovanje pred zakoni, pred pridobljenimi pravi, pred vsemi narodnostimi, in ako se postavi kot najvišji osnovni princip, kot vladna maksima, in govoriti se more o avstrijskem patrijotizmu le tedaj, ako vso javno upravo vlade prešnja pravičnost nasproti vsem narodnostim in narodom. A mora jo zares, dejanski prešinjati, samo beseda pravičnost ostaje gola beseda, kakor je pod koalicijsko vlado ostala skrita in neresična odkritost in resnica. Velika beseda „pravičnost“ zahteva preverjenje, da so vsi avstr. narodi jednakovredni in jednakoveljavni za avstr. državo, in da češki narod je za to državo takó eminentne državne važnosti, da se ne more misliti na utrjenje in ukrepljenje monarhije brez zadovoljenja tega naroda. V drugih državah bi tak narod, menim jaz, ne imel povoda pritoževati se. Mi smo nezadovoljni s tem, kakó se postopa proti nam, in ako min. predsednik zares namerja dejanski, da bode vladala pravičnost, mora najprej odstraniti vzroke nezadovoljnosti, nevolje češkega naroda. Še le potem bomo mogli stopiti k nadaljnjemu delu (živahno odobravanje in rokopleskanje).

(Dalje prih.)

Pred volitvami.

Mesec dnij loči nas še od volitev v deželni zbor kranjski. Pomembne bodo te volitve, kajti vse kaže na to, da se ondi izvrši preobrat, da si pridobi večino in gospodstvo latinizatorska, klerikalna stranka. Želimo, da se motimo, a bojimo se, da imamo prav v svojih mislih.

Volitve v Dunajski mestni zastop dokazale so, kako hitro izgubi lahko poprej velika in močna stranka ves pomen in veljavo. Usodo si je zakrivila ta stranka sama, ker ni umela časovnih zahtev, in ker ni znala pridobiti narodne mase. Slično je z narodno stranko na Kranjskem. Tudi ona, brez pravega vodstva, brez jasnega programa, ni pridobila simpatij nikjer. Kakor tam, tako tudi tukaj pred vsem velja zadostitev osebni čistilečnosti. Med narod ni se nikdar ponižala, ni se potrudila za „proletariat“, in naravno jo on obsoja.

Antisemitje na Dunaju bili so neumorno delavni, prirejali shod za shodom, pripravljali se dolgo časa za boj, za odločitev, nasprotnik vzdramil se je še le zadnje dni, naravno, da mu niso koristili tudi najdrznejši napor. Klerikalci na Slovenskem posnemajo v pridnosti antisemite. Shodi, društva pripravljali so jim dolgo in vstrajno pot do gospodarstva. A nasprotna jim stranka spala je in spi še sedaj. Tudi ako se probudi v zadnji trenotek, ne more jej nadomestiti jeden mesec, kar je zamudila v letih.

Ako še priznamo očitno dokazano nesposobnost za vodstvo židovsko-liberalni stranki Dunajski in narodno-napredni kranjski — završili smo paralelo. Veselo pozdravili smo zmago protisemitov, ker imajo oni program, ki obeta ljudstvu poboljšave — žalostimo se pri mislih na možnost klerikalne zmage pri nas, ker ima ona program, ki vsaj v narodnostnem oziru obeta pospešiti škodo in pogin naroda.

Ljubljanski knezoškof izdal je uže svoj pastirski list o volitvah, priporočal podanej mu duhovščini delovanje v ta namen ter svaril pred stranko, ki nasprotuje škofu, češ kolik greh bi bilo podpiranje te stranke, koliko pohujšanje! Papež je še pred kratkim opetovano opominjal Poijake, naj ločijo vero od politike, in on je glava cerkvi, on njen vrhovni pastir. Pri nas pa se izdajajo pastirski listi, ki naravnost veleajo agitacijo za volitve. Nepokorščine proti škofu se ondi zaznamuje kot pregrešek; kaj pa je nepokorščina proti papežu?

Dasi pri nas ni verske razlike, dasi volilci gotovo niso poklicani presojsati kandidata z ozirom na njegovo resnično ali navidezno pobožnost, temveč z ozirom na njegovo sposobnost, vendar se tu od škofa naravnost sankcionuje sedanja in veleva prihodnja gonba raznim kapelanom proti „brezbožnim framazonom“. Res krasna perspektiva!

Zajedno ta list vnovič povdarja prepoved čitanja liberalnih listov. Ako se uže naročba in sodelovanje zabranjuje duhovnikom, umeli bi vsaj nekoliko, a da niti čitati ne smejo, nasprotno pa morajo delovati in agitovati proti stvari, katere ne smejo niti poznati, je pač nekoliko presmelo in prenašljivo. Knezoškof Ljubljanski postavil se je s tem listom na čelo agitaciji za klerikalno stranko, on je ves svoj vpliv, vso svojo moč zastavil v ta namen.

Ali je bilo to sploh treba in umestno? Sodimo, da ne! Omenili smo uže, da se nam zdi njemu nasprotna stranka na tako slabih nogah, da ni treba tolikega navora za njen poraz. A storila se je tej stranki s tem usluga, in zato smo hvaležni. Kajti inteligencija, kolikor je je v klerikalnem taboru sedaj, vendar le sprevidi, čegavo orodje da je.

Po naših mislih bil bi vspeh večji, ako bi knezoškof še nadalje za kulisami skrit dirigoval svoje marionete, kakor se mu je zljubilo, nego da se je izpostavil tako očitno.

Ker so volitve političnega pomena, a ne verskega, zato smatramo to gorečnost odvisno. Ako se od škofijstva v Istri prepoveduje politična agitacija duhovnikom Slovanom, ker je škof italijanaš in na Kranjskem veleva, kjer je škof naroden indiferentist, — kako naj si ljudstvo tolmači ta navskrižja? Ali naj bo res tako slepo in ne izpozna pravih vzrokov, ali naj je celo vsa ta komedija učvrsti v spoštovanju do svojih duhovnih pastirjev?

Tako torej kaže se za bodoče volitve od jedna strani letargija, od druge velik napor. Rekli smo uže, da se bojimo zmage klerikalizma. Za naš narod bi bila ta v narodnem oziru mlačna, v gospodarskem reakcionarna stranka gotovo v škodo. Da pa vlada ne bo podpirala očrnenih, dasi povsem nedolžnih in nenevarnih „radikalcev“, je jasno. Kmet je še narodno premalo vzbujen in zaveden, da bi znal misliti in razsojati samostojno. V mestih in trgih je tudi postojanka narodne stranke omajana, vse torej kaže na neugodno. Da bi pač narodna stranka v zadnjem trenotku se ojunačila, da bi povsod postavila zgledne kandidate, a za nje šla v boj z vso gorečnostjo ter vsaj rešila, kar se še rešiti dá!

Onim pa, ki nas smatrajo za črnogledce, pravimo: bolje pesimizem ter vsled tega neumorno delovanje, da ne propademo, nego optimizem, ter vsled tega bezbrižnost, ki se maščuje s škodo. Na delo torej, dasi pozno, da ne bo prepozno. Domoljub.

Gazela.

Grobišče temno vzore moje žarne krije,
Le jedna zvezda lepše kot nekda mi sije,
To je ljubav za narod moj in domovino,
Srce le zánju moje v ognju svetem bije.
In plamen ta moči slabotne mi podvaja
Kot moč, iz koje mi rodé se melodije.
Blazilna je ljubav za narod, domovino
Nalik akordu iz nebeske harmonije.

Dánica.

Волкъ и лисица.

Охотно мы даримъ,
Что намъ не надобно самимъ.
Мы это басней поимимъ.
Лиса, курятники накушавшись досыта
И добрый ворошокъ припрятавши въ запасъ,
И стогомъ прилегла вздремнуть въ вечерній часъ.
Глядитъ — а въ гости къ ней голодный волкъ тащится.
„Что, кумушка, бѣды!“ онъ говорить:
„Ни косточкой не могъ нигдѣ я поживиться;
Меня такъ голодъ и моритъ;
Собаки злы, пастухъ не спитъ:
Пришло хоть удавиться!“
— „Неужли?“ — „Право, такъ“, — „Бѣдняжка куманекъ!
Да не изволишь ли снца! Вотъ — цѣлый стогъ!
Я куму услужить готова.“
А куму не снца, хотѣлось бы мясного:
Да про запасъ кума ни слова.
И сѣрый рыцарь мой,
Обласканъ по уши кумой,
Помель безъ ужина домой.

Крыловъ.

Охотно = съ радостью. Охота, а) veselje k čemu; n. pr. охота къ книгамъ. б) lov. n. pr. о. на зайцевъ. Кака разница je torej med охота къ зайцамъ i охота на зайцевъ? — Онъ не охотникъ до книгъ, knjige mu ne diše. Я не люблю охотиться, ne hodim rad na lov. Охота пуще неволи (posl.), veselje k čemu? kolik, kar se ne da doseči, je teže, nego sužnjost = радъ бы въ рай, да (ра) грѣхъ не пускаютъ. Надобно = нужно = потребно. Надобность въ деньгахъ, potrebnost denarjev; нужда въ д., romanjkanje denarjev. Я чувствую потребность въ нивѣ, treba mi je piva, t. j. ono mi dé dobro. — Самъ, сама, самѣ je treba ločiti od самый, самая, самое. Sklanjanje prvega je: самъ, самогъ (č, samogъ), -омъ, -огъ, при самѣмъ, о самѣмъ: самъ, самѣй, самѣй, самое (č, samaj) при, о самѣй. Мн. сами, самихъ. Самый скланя se kakor „добрый“. — Я самъ это знаю, sam to znam. Любѣ ближняго, какъ самогъ себя. Самому себѣ никто не врагъ, vselej pomen slov. sam. — Онъ самъ, er selbst, онъ самѣй, eben er, eben dieser. Тотъ самѣй, eben derselbe (rod. togъ samogъ). — Самый pri samostalniku pomeni najtočnejši smisel: онъ и есть самый плутъ, Ein Schwindler, wie er sein soll, ein echter Sch. — Теперь самая зима, t. j. prava zima z vsemi svojimi kačestvi. Я пришелъ въ самый пожаръ, ko je najbolj gorelo. — Самый pri pridevniku pomenja superlativ: самый скромный, najskromnejši; самый дешевый, najbolj po ceni. — Запомни: я самъ (самъ) приду, ich werde selbst kommen, in: я одинъ (одиъ), ich werde allein kommen, t. j. никто больше, niemand mehr, никто, кромѣ (razun) меня. — Курятника, dimin. од курятна, kurje meso; свинина, конина, телатина, сомина = свиное мясо, конское м., телачье м., сомяе (сомово) м. — Ворошокъ rod. шкѣ, dim. од ворохъ, kopica; ворошить влачить в копце, vse vkup v neredu. Припрятать = скрыть = собрать; спрятать, skriti, я спрячу, спрячемъ, skrijem; nepravilno: bom skril. — Запасъ, Vorrath, Reserve; Запасѣй, Reservist; запасный, запасацца, Vorrath sammeln. Я запасаа хлебѣмъ, дровами, nabral sem, nakupil sem, kolikor je treba žita, drv. — Тащиться, таскаться, vleči se, влачить се. Таскаться за волосы, lasati; онъ таскается, шатается, postopa brez dela. — Поживиться, dobiti, najti. — Неужли? Неужто? = не можетъ быть! tudi неуже-ли, ali уже-ли? Menda vendar ne? ni mogoče? — По уши = до ушей, do ušes. Я стоялъ по козну въ водѣ. Я сѣлъ по горло, do grla sem sit. — Ужинъ, večerja (malorus. вечера).

Literarne misli.

Gospod urednik! Menda mi ne bo nihče ugovarjal, ako trdim, da je za razvoj literature, lepe umetnosti, itd. največje važnosti — kritika. Strokovnjaška in resna kritika hasni na vse strani, dočim more kritika nepoklicanega presojevalca roditi le konfuznost v pojmih o dobrem in slabem. „Le črevlje sodi naj kopitar!“ zasolil jo je Prešeren takim blodnežem, hoteč reči: vsak vsega ne vé, za vsako stroko treba posebnih, temeljitih ukov poleg naravnih zmožnostij. — V nas Slovencih pa imamo, žal, še vedno precej ljudij, ki si prisvajajo pravico govoriti in pisati brez specijalnih studij, brez pomisleka o vsem in vsakem. Visti sapi se repenčijo nad programom socialno-demokratske stranke, dajajo sovete gledé reformovanja na porodiškem oddelku v Ljubljanski bolnici, govorijo o poezijah g. X-a ter pobijajo regulacijski načrt inženjerja S-a... Politiki, zdravniki, estetiki, inženjerji i. t. d. Skratka — pravcati universalni geniji! Sad take domišljavosti pa je plitkost in iz te izvirača karakteristika — kritikastrov. Obžalovanja vredna je žrtev takega modrijana, nič manj pa ne oni, ki njegove krive trditve jemljejo za suho zlato! — Toliko v obče.

V 38. šte. „Sl. Sveta“ čitamo na str. 356 neka izvajanja gledé sloven. beletristike. Gosp. R. Š. je tu sédel na kritični stolec; — ali pa tudi iz poklica? — Da vidimo!

R. Š. piše, da je primerjaje spise Hrvata in Slovenca dospel do vprašanja: „kako je to, da naša beletristika se še vedno ne more povzpeti iz detinstva (!).“ — Uže takoj tu moremo konstatovati znano pravilo, da pravi kritik sodi brez primerjanja o vrednosti posameznega objekta; njemu je objekt sam na sebi „dober“ ali „slab“, ne pa, primerjajočemu ga, „boljšim“ ali „slabšim.“ Tem manj pa je vredno tako primerjanje med različnimi objekti, kakor ste n. pr. ravno snovi Tomičeve zgodovinske povesti izza dobe Marije Terezije in R-ovega humorističnega romana iz naših dnij! — Ker je to neovrgljiva resnica, so jalova vsa nadaljnja, iz tega „primerjanja“ rojena izvajanja o „detinstvu“ sloven. leposlovja in „nad sto (?) let nas nadkriljajoče“ hrvat. beletristike.

Ker pa se take primerjevalne „kritike“ lotevajo kaj radi nekaterniki, ki so si bolj slučajno kot po resnem studiju prilastili par suhih estetičnih pravil, s katerimi si hoté pomagati ob vsaki priliki, ter natezajo na kopito svojega vkusa vsako umetniško delo, pripomnimo naj še nekaj. — Često se sliši modra opazka: „E, kaj bo ta x!... Jurčič, Aškerc... tadva sta vse kaj drugega!“ — Tako umovanje je, prvič sila preprosto, drugič pa jako kvarno. Vsak razumnik bo vesel, ako pozna čim več domačih individualnih pisateljev i. t. d., ki se razločujejo med seboj i po svojih snoveh i po svoji tehniki, ker vé, da je individualnost podstava izvirnosti, in da najboljša kopija nima nobene umetniške vrednosti. Jurčič je bil samo jeden, Aškerc je samo jeden, in — takó ostani! Želimo si pa individualnih pesnikov in pisateljev, ki so res „vse kaj drugega“ kot onadva! — Kam pač pridemo, ako si bo mislil vsakdor, ki čuti v sebi „žilico“: „Jurčič ne postanem itak nikdar, čemu bi potem pisaril!“ Naše leposlovje bi se potem zares kmalu skrčilo le na stare „izbrane“ pisatelje, naraščaj pa bi usahnil povsem. Naj bi se torej naši „kritiki“ ne prenaigli s svojimi obsodbami ter ne dušili še tistega malega mladih pesnikov in pisateljev, kar se jih pojavlja — v novejšem času! Slave, kakoršno sta imela in bosta še vedno imela Prešeren in Jurčič, ne doseže noben sloven. literat

več tako z lepa. Prešerni in Jurčiči so pač prerediti sejani!

R. Š. piše — dalje zaničljivo: „Predmeti (naše beletristike) se ne povzdigujejo iz življenja srednjega stanu. Iz tega se vidi, da so pisatelji večinoma še sami kmet-skih roditeljev, ki niso imeli prilike po višjih in velikih šolah pridobiti si toliko, da bi njih razum mogel povzdigniti se do tolike stopinje, da bi bil vsaj v vrsti z boljšimi mislitelji sedanjega časa.“ — Tako očitaje je popolnoma krivično. G. kritik pač menda ve da, imamo mi Slovenci le delavce, obrtnike in konečno malomeščane. Aristokracije ni bogate, buržoazije Slovenci nimamo! — Od kod naj pa zajemlje naš pisatelj svoje snovi, če ne iz slojev svojega naroda? Mari želi g. R. Š. salonskih, umetniških in sportnih romanov za Slovence? — Mari želi g. R. Š., da bi nam pisali le aristokrati, ker se mu zdé naši dosedanji pisatelji — prekmetski? — Morda pa je znano i njemu, da večina predmetov (snovij) pesniku, kakor tudi kiparju in slikarju je itak le sredstvo, s katerim rešuje svoje probleme, svoja vprašanja. Tako more biti torej i pisatelj, obdeluje pristno kmet-ske snovi, „v vrsti z boljšimi mislitelji sedanjega časa“, dasi to g. R. Š. odreka vsem dosedanjim sloven. pisateljem. — Ako je pa mislil g. R. Š. z izrazom „predmet“ probleme, pritegnili bi mu bili pred dvajsetimi leti morda; dandanes pa, ko imamo uže svoje politične, socialne, humoristične i. dr. romane, v katerih ni samo historija zanimiva nego jasna i tendencija; dandanes, ko se lotevajo i naši pisatelji vprašanj, tikajočih se 4. stanu, razmerja uboštva do bogatstva, razmerja moža do žene, emancipacije ženstva i t. d., dandanes se po pravici ne more več očitati — „detinstvo“ naši literaturi.

Konečno želi g. R. Š. kot uvodno povest „Ljublj. Zvona“ prevod kakega zanimivega romana bratskih narodov ter trdi, da ga R-ov „Groga in drugi“ dolgočasi. G. R. Š. daje s tem vsem sloven. leposlovcem „testimonium paupertatis.“

Takó na slabem nismo bili niti pred 30 leti, da bi si v svoj list ne mogli napisati svoje povesti. Prav je, in želel bi tudi jaz, naj se nam prelože vsa v resnici klasična dela bratskih in tujih narodov, ker se moramo od vseh učiti, toda kdor resno premišlja o naših slovstvenih razmerah, ne more takó obsojati „Lj. Zv.“, ako se drži načela „izvirnosti“.

Naša pripovedna literatura dobiva tako in tako največ hrane (in žalibog ne najboljše) po prevodih. Prevodom so odprti podlistki vseh političnih listov, „Slov. knjižnica“, „Slov. Matica“ i. t. d.; zato menim, da to nikakor ni odveč, ako jeden leposloven list slovenski odpira svoje predale samo izvirnim proizvodom. Naj bi še „Lj. Zv.“ začel prinašati prevode, kam in komu naj pišejo potem slovenski pripovedovalci, kakó naj se razvijajo, da bodo mogli tekmo-vati s hrvatskimi in s pisatelji drugih slovanskih in tujih narodov? G. R. Š. se je s svojo obsodbo malo prenačil; ako bi poslušali njegov nasvet, bilo bi kmalu konec vse izvirne slov. produkcije. Tega pa menda niti sam ne želi.

Mladih pesnikov in pisateljev pa naj niti tako „hudi“ kritiki, kakoršni so g. R. Š., ne oplašijo ter jim ne pokvarijo veselja do dela in napredka. Vsak pač ni tako preten-ciozen, kakor naš kritik. Pošten trud in resno prizadevanje si mora pridobiti priznanje čitajočega občinstva, če ne drugače, tudi proti volji kritikov. Jos. Golob.

Op. ured. Iz tega, kar odgovarja tukaj g. Golob gospodu R. Š., je razvidno, da je treba jako razločno izražati svoje misli. R. Š., to lahko ovadimo, ni ne pisatelj, ne kritik, on živi pohlevno nekje na

Slovenskem, opazuje politiško in literaturno razvijanje Slovencev, vsled tega je priobčil nekaj svojih misli. Kar se dostaje njegovega odstavka o slovenski sedanji literaturi (str. 356 „Sl. Sv.“), vidi se mu, da hoče izraziti pred vsem željo, naj bi se slovenski naobraženci pripravljali vestno in dobro, ako hočejo narodu služiti tudi s pisateljevanjem. Ne toliko predmeti, kolikor način pisanja mu je na srečo, in ga boli sosebno to, da se kaže tu pa tam nezrelost pisateljev v tem, kar hočejo označevati. Resnica ostaja, da pisatelji sami, tudi če so genijalni, nimajo časa niti v obče sposobnosti, da bi z novimi nazori ali preobrti v nazorih poučevali svet, pač pa je njih dolžnost, da se oborožijo z „uma svitlim mečem“, ki ga podaja vsakatera doba po svojih poklicanih misliljih.

Dunajsko pismo.

IX.

„Kako si otožno jesensko nebo!“ Kdo bi bil pričakoval tako hitrega skoka poletja v zimo? Listje rumeni in odpada; v Pratrú, kjer je vladalo tako živahno življenje, je vse mrtvo, le bogataši shajajo se pri konjskih dirkah; a v glavnem drevoredu, kjer so se vrstile stotine kočij, vozi se kaka posamična aristokratinja, prezirno zreča skozi okno na samcatega sprehajalca. Kam so izginili vsi oni na tisoče broječi šopirni možki in ženski pohajalci — kam vsi, ki so se razveseljevali v Pratrovih zabaviščih? — V Schönbrunn so zveri v zimskih hišicah zaprte, ter beli medved počasno hodi v kletki sem ter tje, smukne v vodo in zopet iz nje, ne boječ se mrzlega elementa. Tudi ta krasni park je zapuščen. Zato pa pričelo se je pravo potovanje na centralno pokopališče; na velikanski Dunajski mirodvor. Tudi ostala, uže opuščena pokopališča v raznih okrajih oživé té dni, vsaj ima še skoro vsakdor kakega znanca ali sorodnika ondi pokopanega, kateremu položi na grob venec ali prižge mrtvaško svečo.

Tem živahnejše je v mestu, in ljudje shajajo se zlasti v gostilnah in po gledališčih. Zopet se bode po vsem svetu uprizorjalo znana igra „Mlinar in njegova hči“. Desetletja in desetletja so minola, a ta navada je ostala. Koliko so pisarili proti tej igri posamični kritiki, koliko jo (mnogokrat nezasluženo) raztrgavali — vse zaman, ona se je obdržala. Znani vojaški humorist Krassnig pripoveduje, kako so v vojašnici improvizovali to igro. Najdebelejši kanonir, ker slučajno ni imel brade, igral je jetično Marijo, in si oblekel izposojeno žensko krilo kapitanove kuharice; Konrada predstavljal je trobentaš, ki je namesto sviranja na piščali trobil „generalmarš; v najbolj svečanem trenutju pako so se ponukali v grobe erarične rijube zaviti strahovi po sobi, iznenadil jih je kapitan ter ogrenil vsem dramatični užitek z večdnevni zaporom. Znan je tudi pripetljaj, da so pred več leti v Karlovem gledališču Dunajskem bili vsi strahovi v rijubah, na katerih je blestel rudeči napis „Mehadijske kopeli“. Ravnatelj gledališča bil je zajedno zakupnik teh toplot na Ogerskem, in tako nastala je pomota, ki je uničila vso iluzijo. Drugod bi taki dogodki uničili igro za vselej — „Mlinarju“ ne škoduje nobena stvar. Obdržal se je kot obligatna igra povsod. Na dvornem gledališču so sicer poslednja leta uprizorjali Grillparzerjevo „Babico“ (Ahnfrau), a dasi je ta mnogo izbornejša igra polna groznih in strašilnih prizorov, ni imela vspeha, — letos povrnili so se zopet k stari navadi!

Tako povrača se vsakdor v priljubljeno mu navado, in zato tudi „Slovenec“ k sumnjičenju in ovadstvu. Te opomnje mi menda vsaj ne boste črtali, kakor ste zadnjič konfiskovali celo tretjino pisma, kjer sem se ponorčeval

iz najgorostasnejših napak najstarejšega dnevnika slovenskega. Ali naj mari posnemam židovske liste? Tem je bilo vprašanje ali zmaga v konjskih dirkah „Tokio“ važnejša, nego ves program Badenijeve politike; in v „the 5 sisters Barrison“, ki kažejo pri Ronacherju starim mladencem in mladim starcem svoje nagote, pisali so več nego o potrebi volilne reforme. A takih novic ne pričakujte od mene! Pišem, kar mi pride slučajno v pero, resno in šaljivo, dobro in slabo, a vselej pošteno! In vendar ne ustrezem vsem. Mnogokateri se je rogal „duhovitosti“, ker ne ve, kam pes taco moli, — drugi zameril mi je, da sem omenil „Benetke“, čes to je reklama za podjetje, nam povsem brezpomembno, a one so vendar znamenit Dunajski dogodek in za Slovence zaslužne v tem, da je polovica dohodka otvorilnega dneva bila darovana našim, po potresu ponesrečenim rojakom. A kaj vse to proti častitljivi Dunajski družbi, katero sem naslikal kot amateur-fotograf, in ki me je hotela zato križati „in effigie“!

Dasi so opetovano zagotavljali — brez zamere, g. urednik! — da „Sl. Sveta“ itak ne čita živ krst, vendar bili so grozovito razžaljeni. A kaj sem storil? Omenjal sem napake, ki naj bi se odpravile, a povdarjal veliko važnost in krasno nalogo te družbe. Zakaj se pač ne potrudijo, izvršiti vzvišene misije, katero sem jim pripisoval? Ali mari čutijo tudi oni „impotenco“? Uže to, da sem jih imel poklicane v izvršitev lepe ideje, kaže, da jim pripisujem veljavo in da jim dajem spoštovanje, — da jih torej nikakor nisem sramotil. Mari me Vi niste tako umeli? Sicer bi gotovo v svoji pohlevnosti konfiskovali dotično pismo. Vsaj ste res le preveč dobrodušni proti svojim nasprotnikom, ki ne poznajo nobenega poštenja, nobenega vitežtva, ki ne ločijo stvari od osebe, in ki hočejo sedaj kar s cepcem pobiti Vas in ves „generalni štab“, „peresarje“ in „govornavčarje“. Kaj jih straši ta namerjani „Massenmord“? Vidite, g. urednik, Slovenci bili smo doslej tako pohlevni, da niti izraza nimamo za to grozno besedo! A „Sl. Sveta“ ni uničila niti „griza“ niti „lakota“, nadejam se, da mu tudi cepce ne bo škodoval. Sicer smo na „indeksu“, in brez „velikega greha in groznega pohujšanja“ ne sme čitati našega glasila noben patentovan katolik, — a jaz tolažim svojo grešno dušo s tem, da sem poln grehov in napak, a kljubu vsemu sem rajši „framazon“, nego pa „katolik“ po receptu perfidnega podlistkarja „xy“, — ker vem, da je resničen rek „Wir Wilde sind doch bess're Leute“. Nepomuk.

Slovenci in Rusi.

Da Slovenci simpatizujemo z velikim slovanskim narodom, je naravno. Vendar moramo pripoznati, da so nam ruske razmere sploh malo znane, ter da tudi to izpoznavanje zajemamo večinoma iz kalnih virov. — Res da čitamo ruske leposlovne proizvode, največ seveda v nemških prevodih, ter se na temelju teh poučujemo o socijalnih, političnih in literarnih razmerah na Ruskem, — a nasprotno, bili bi nam isti proizvodi dostikrat mnogo bolj jasni in umevni, da bi poznali uže poprej tamošnje odnose. — Znanstvenih del o Rusiji sicer ni malo, a večinoma niso zanesljiva, ter mnoga tudi težko dostopna in nabavna. V šolah učili smo se o vsakem narodu več in natančneje nego o Slovanih, v življenju podajajo nam naši časopisi in knjige o vsakem več poučila. S kratka, čisto naša krivda ni, ako je naše poznanje nedostatno, naša simpatija platonična, mesto pravih, pozitivnih znanjem in poznanjem podkrepljena.

„Slovanski Svet“ opomogel bi lahko v marsičem temu nedostatku. „Ruske drobtinice“, katere priobčuje sedaj, nas poučujejo o važnih dogodkih, reformah na različnih poljih in novih zasnovah in uvedenjih. Vse tako znanje nam je potrebno za premišljevanje o naših organizacijah in razmerah. Toda potrebni smo tudi sistematičnega,

kritičnega pregleda, in zato bi bilo dobro, da bi „Slov. Svet“ poleg „drobtin“ v večji meri priobčeval sosebno korenite članke o ruskih kulturnih razmerah, o narodnem životu, o zgodovini in literaturi. To bi bilo obče zanimivo in poučno ter bi prinašalo obilo sadu.

Čitatelji „Slov. Sveta“ bili bi sotrudnikom iz Rusije zelo hvaležni, ako bi jim podajali recenzije najzanimivejših leposlovnih in znanstvenih knjig, katerih izide na Ruskem izvestno prav mnogo nalo, o katerih pa mi žalibog zvemo jako malo. Take studije ni treba, da bi bile izvirne, hvaležni bodemo g. sotrudnikom, ako nam podajo referate in važne ocene, če treba v doslovnem prevodu ruskih kritikov. Na tak način poveča se v nas zanimanje za veliko rusko slovstvo, in marsikdo, ki se do sedaj še ni mogel odločiti, da bi se začel učiti ruski, ki ga pa žeja po novih idejah ter drugod zaman išče novih potov miselnega dela, poprime se s slastjo tega učenja, videč, koliko zdrave duševne hrane mu ponuja ruska literatura. Tako bi se nam širilo duševno obzorje, spodbujalo bi nas k globokejšemu premišljevanju in razmatranju naših in tujih razmer. V naše slovstvo, ki stoji nže od nekdaj pod nemškim vplivom, prišlo bi novo življenje, emancipovali bi se tujega duha ter vrnili se samim sebi in pa Slovanstvu.

Nedostajanje idej, zdravih in novih idej in kritike velikih struj, ki gibljejo zapadni svet, je pri nas velika. S tem bilo bi tej potrebi vsaj deloma zadoščeno. Upam, da tej prošnji ugodé sotrudniki „Slov. Sveta“ na Ruskem in pa vsi oni, ki se posebno pečajo z ruskim slovstvom in Slovanstvom sploh. S tem ustrežejo pač vsem čitateljem „Slov. Sveta“ ter mu pridobé izvestno še mnogo novih prijateljev in prijateljic.

Omega.

ŽENSTVO.

Gosp. Gynaekophilu v odgovor.

(Konec.)

Gospa Lavra Marholmova v svoji knjigi „Das Buch der Frauen“ jako duhovito in nenavadno spretno zagovarja žensko in položene, ki bi jej po njenem mnenju sodilo v človeški družbi, katerega pa še ne zavzemlje, ker si ga ni znala pribaviti, in pa še posebno zato, ker možki ne razume ženske in bajé ne more razumeti ter jej zato preči pridobiti si ono veljavo, ki jej gre po naravi. Tvrdiv, da možki ne razume ženske in ne more razumeti, jej je neovrgljiva resnica, in na to opira vsa svoja izvajanja o napačnih odnosih med možkim in žensko v današnji družbi. To dokazuje na svojih studijah o raznih znamenitih ženskah naše dobe.

Slovenska čitateljica te knjige naj se pred vsem vpraša, kakšne kroge je imela pisateljica pred očmi, pišoč to knjigo? Izvestno pač najbogatejša in najnaobraznejša, in sicer takó bogate in na tak način (če ne takó) naobrazene, kakoršnih nimamo mi. V takih krogih, kakoršni so bili gospej Marholmovi na misli, v kakoršnih ona živi ter dela svoje studije, so ženske navadno res ekscesivno nervozne ter delajo iz svojih živcev in smislov pravi kult. Ne čudil bi se torej, ako bi dotični možki ne razumeli popolnoma svojih ljubeznjivih družic, ako bi nê imeli pravega smisla za njih nervozne napade; no s tem še ni rečeno, da možki sploh ne razumejo in ne morejo razumeti ženske. V višjih slojih je to medsebojno razumevanje laže in tudi bolj navadno. Ženske in možki tu še niso tako prenaobrazeni in preotlikani, zato pa tudi naravi in naravnim odnosom bliži nego oni v „vrhnih desetih tisočih“. Slovenske čitateljice te knjige naj se torej ne dadó pisateljici v tem pogledu pregovoriti, akoprem bi bilo zelo mikavno igrati vlogo „ne razumljene“ in „ne prav ocenjene“.

Kljubu vsemu temu, da možki ne razume ženske, trdi vendar gospa Marholmova, da je ženska brez možkega prazna luščina, da je njen jedini poklic biti — žena, soproga!

To je sicer nekako laskavo za nas nerodne, „velike živali“, kakor nas imenuje gospa Lavra, toda, kako se to strinja? Po jedni strani mi ženske nikakor ne moremo razumeti, po drugi strani so pa one brez nas vendar le takó malo ali celó ne morejo biti nič čalega, popolnega? Kaj pa, ako bi mi jedenkrat vprašali, ali ženske vas, možke razumejo, so nas li kedaj razumele in si prizadevale nas razumeti? Morda bi mi z istim opravičenjem smeli ženskam očitati, da nas ne razumejo, da nas ne morejo in mnogokrat nočejo razumeti!

Kaj naj bode torej naša naloga? Delati na to, da se bomo naposled razumeli v vsem in povsod ter oboji z združenimi močmi delovali na to, da vsak samega sebe in svojo družino v moralnem in materialnem oziru vzdigne na višjo stopinjo. Takó in samó takó bomo še le koristni svojemu narodu ter bomo pospeševali njega preporod in osamosvojenje. V tem velikem delu imata možki in ženska

vsak svoje polje, na katerem lahko vsak zase deluje samostavno, a vendar v soglasju in sporazumno z drugim.

Za tako ravnopravnost naj se boré slovenske žene, za tako delavnost naj se pripravljajo. Zato jim treba večje in temeljitejše naobrazbe. Učé naj se od vseh in tudi od Lavre Marholmove se lahko marsičemu nauče, toda domišljavosti in predsodkov proti možkim naj si ne dadó nadahnniti.

O razmerju med možkim in žensko ter o socialnem položenu ženske v Ameriki jako lepo razpravlja Paul Bourget v svoji knjigi „Oltre Mer“ (Za morjem). Pisatelj govori sicer tudi le o najviših, to je najbogatejših krogih, toda ker so vsi Amerikanci in tudi najbogatejši v vsem tako praktični ter imajo tudi o življenju zdrave nazore, vzamemo si jih v marsičem lahko v zgled, in sicer še posebno razmerje med možkim in žensko v višjih krogih. Toda o tem nam morda kdo drugi kaj napiše.

Sedaj, ko je prepozno, vidim, da naslov mojemu članku ni pravi, kajti gosp. Gynaekophilu prav za prav ne odgovarjam, ampak opominjam le čitateljice, naj omenjenih knjig ne čitajo brez kritike ter ne sprejemajo kar tako vsake v njih zagovarjane ideje. Kakor v vsaki knjigi, najdejo tudi v teh mnogo pravih, a tudi več napačnih nazorov, čitajoč, naj razmislijo ter sprejmo le to, kar se jim vidi dobrega in našim razmeram primerne.

Z 3+2.

DROBTINICE.

Znanje slovanskih jezikov med češkim dijaštvom. Na narodopisni razstavi češkoslovanski je bil tudi dovolj prostoren dijaški oddelek, ki je s statistiko dokazoval stanje in gibanje češkega velikašstva. Na jedni statistični tablici je bil tudi razkaz o znanju jezikov dijakov, kedar stopijo na vseučilišče ali pa na tehniki. Mi smo si o tem zapomnili naslednje. Leta 1894. je znalo ruski: med pravniki 72%, med medicinci 62%, med filozofi 185%, med tehniki pa celó 6504%; slovenščino pa je znalo: med pravniki 0.4, med medicinci 0.8, farmacevti 0, tehniki 0 od sto. Tehniki se iz praktičnih povodov učé raznih jezikov, sosebno tudi angleščine; v obče pa se učé češki velikašolci mnogo tudi francoščine. Nemški pa se morajo učiti. Če se ne učé posebe med šolanjem na velikih solah slovanskih jezikov v večji meri, je pripravljane za občenje med Slovani ali za proučevanje slovanskih literatur tudi med cvetom češkoslovanske mladine šibko, jako šibko.

Iz pobirkov na češki narodopisni razstavi. Na tej narodopisni razstavi so se držali dejanske enakopravnosti tudi glede veroučevanja. Češki evangelijski so razstavili svoje starine ravno tako, kakor katoliški, ti in oni v posebnih oddelkih. Na bogatem katoliškem oddelku bili so razvrščeni predmeti kolikor toliko kronološko. Zanimivo je bilo to, da takoj v prvih predalih na mizah s stekleno streho si zapazil različnih troramenskih križev. Ti križi so z večine iz mēdi in imajo v resnici tri ramena, to se pravi, vrhu predstavljenega bruna, na katerem so raztegnene in z žebelji pribite Kristove roke, je še jedno vspešno bruno, samo nekoliko krajše.

Bruno to je ali popolnoma prazno, ali pa je vpodobljen Bog Oče, ki gleda na mučenega Sina. Kakor znano, so troramenski križi do današnjega dne izključno običajni pri grško-vstolčni cerkvi in torej tudi med pravoslavni Slovani. Sveti Ciril in Metodij, ki sta uvedla med Slovani grško-vstolčni obred s slovanskim obrednim jezikom, uvedla sta med njimi tudi troramenski križ, in ta se je pa potem še ohranil kot drag ostanek iz kirilo-metodijske dobe med Čehoslovani. Na križih, kjer je na gorenjem krajšem brunu slika Boga Očeta, ravno vsled tega človek ne zapazi lahko, da je križ sestavljen iz treh ramen, in če pomislimo, kakó so odstranjevali in uničevali knjige in vse sledove kirilometodijske cerkve po smrti svetih slovanskih blagovestnikov, mogli bi soditi, da so nalašč gorenje bruno tako rekoč zadelali s sliko Boga Očeta. Narod se je bil namreč privadil na troramenski križ, ki je nosil in še dandanes nosi na gorenjem brunu znani večjezični napis (nad Kristovo glavo); da bi laže pozabili na pravi troramenski križ, ugnili so nasprotniki kirilometodijske cerkve isto sredstvo uporabljati, da bi ne razgorčili ljudstva. Tako metodo je porabljal za svete namene uže sv. Pavel, in ista metoda služi tudi dandanes ne le za slabljenje kirilometodijske cerkve, temveč tudi za jako posvetne namere, ki so sicer vključene tudi pri izpodkopovanju kirilometodijskega obreda pri današnjih galskih unijatih.

Taki križi, kakoršne smo videli na katoliškem oddelku češke narodopisne razstave, so gotovo lastnina posamičnih cerkv, sosebno pa samostanov, in so se ohranili le s tem, da so jih zaradi umetniške vrednosti za dob proslavovanja kirilometodijske cerkve poskrili tu pa tam in takó — brez opasnosti za namere Vihingov — ohranili do današnjega dne.

Ti, ki so razstavili te križe, izvestno niso več mislili na jed-nake opasnosti, narodu pa so vzbudili spomine, da je bil tudi on nekdanj osrečen s troramenim križem in s celotno kirilometodijsko cerkvijo.

Kak ozkosrčnež sredi više hierarhije bi ne bil morda dopustil izložbe takih svetinj, a taki hierarhi imajo drugega posla, in tako je nedolžno hrepenenje, narodu pokazati historičski razvoj katoliške umetnosti, spravilo na dan tudi tu označene križe.

Jednako so izložili v katoliškem oddelku več stoletja starih miter, bodi si da so jih nosili sv. Vojteh, škofje v obče ali pa samostanski opati. Te mitre so pred vsem nizke in imajo kot take podobo tro-vogla ter se s tem daleč razločujejo od dandanes rabljenih miter. Tako mitro zapaziš vdolbeno n. pr. v sprednjem zidu katedrale sv. Justa v Trstu. Take mitre opominjajo na kirilometodijski obred med Slovani, tudi teh miter niso uničili vseh, ker imajo v sebi mnogo zlatenine, potem dragocenih vdolbenih kamenov in tudi veliko umetniško vrednost; vrhu tega je znano, da so nekatere nosili sve-čeniki, ki se dandanes časte kot svetniki.

Tudi knjige, potem bogoslužbna različna obleka so bile raz-ložene iz prvih dob razširjenega krščanstva med Čehoslovani. Kirilo-metodijske knjige pa so že bolj uničili, in med najstarejšimi roko-pisi, ki so služili tudi pri bogoslužju, si težko zasledil staroslo-venške obredne tekste; pač pa si zapazil pisanih tekstov na starem češkem jeziku.

Obilo pa je bilo razstavljenih umetniških predmetov iz dob najstarejše cerkvene zgodovine med Čehoslovani, in cerkveni historik more le hvaležen biti izložnikom, da so tudi sami zasvedočili to, kar zgodovina dokazuje z drugimi argumenti. Med Čehi je bilo od Husa naprej vedno verskih nasprotij, takó da jedna in ista cerkev ni mogla uničiti vseh sledov iz prošlosti, in tako je sedanja velika razstava pokazala, kaka je bila med Čehi pred stoletji tudi v verskem pogledu.

F. P.

Slovenski umetnik v tujini. Operni pevec, g. Bučar, postal je v Lipsiji ljubljeneč občinstva. Strokovnjaške ocene so polne hvale o našem rojaku, in ker marsikoga zanima vspevanje Slovencev v tujini, naj se nam oprostijo, ako podamo par odlomkov. O operi „Mignon“, n. pr., kjer je pel vlogo Viljema, pravi ocenjevatelj, da je bil vsak nastop dokaz vrlega in poštenega truda, ki ga navdušuje; junaka predstavljal je s polno sigurnostjo, čustva izražal je z dobrodejno gorkoto in glas kazal je bujno lepoto. V „Un ballo in maschera“ pel je grofa Rikarda z najlepšim vspehom. Gdč. Keričeva, rodom Hrvatca, odlikovala se je v tej operi v vlogi pažetovi in izkazala se izborno koloraturno pevko. Pred kratkim pa nastopil je Bučar prvič kot „Lohengrin“. O tej predstavi piše kritik: G. Bučar je najbolj vsposobljen, da pridobi predstavljeni osebi potrebni idealni značaj, s katerim je njegov krasen, izvrstno izšolan tenor v najlepšem so-glasju. Njegova od plemenite in izrazite igre spremljana pevska iz-vršitev stoji na jednaki stopinji z najboljšimi zastopniki te vloge. Kako dolgo bo trajalo, — in g. Bučar bo na Dunaju? Ta pevec imel bode gotovo sijajno bodočnost. — Mi le želimo, da si g. Bučar steče še mnogo tako krasnih vspehov, ter da nam bo res jedenkrat možno pozdravljati ga na Dunajski operi kot domačega umetnika. Želimo pa, da v tujini ne pozabi povsem na domaćijo ter da se morda o priliki kot gost prikaže tudi na slovenskem odru, kjer si je pred leti stekel prva priznanja.

T.

† Dr. Fr. Celestin.

Dobili smo naslednji mrtvaški list: „Razevljenje duše javljamo svoj rodbini, prijateljem i znancima turobnu vijest, da nam je premili suprug, odnosno svak i tetak, gospodin Dr. Fran Celestin, posjednik, umir. profesor kral velike gimnazije Zagrebačke, učitelj slavenskih jezika na kral svoučilištu Franje Josipa I. jučer u 10 sati večer, primiv sveta otajstva umirućih u 51. godini života nakon kratke, težke bolesti blago u Gospodu usnuo. Mrtvi ostanci dragoga pokojnika prenijet će se iz mrtvačnice u Mirogoj u subotu dne 2. studenau 3 sata poslje podne i sahranit na centralnom groblju. Zadušnice obdržavat će se dne 4. studena u 10 sati prije podne u župnoj crkvi sv. Marka u Zagrebu i u župnoj crkvi sv. Jurja u Pušče u 10 sati prije podne. U Zagrebu, 31. listopada 1895. tugujuća rodbina.“

RAZGLLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Goriško. Pol. društvo „Sloga“ je imelo 28. oktobra redni letni občni zbor pod predsedništvom dr. Gregorčiča. O vspehih društva smo že zadnjič poročali. Društvo je imelo 223.73 gld. dohodkov, 220.46 gld. pa stroškov. Društveni zavodi so imeli dohodkov 6414.97 gld., stroškov pa 6216.72 gld., imetje je znašalo 15. oktobra 1461.93 gld. — Sklenila se je resolucija, da „Sloga“ ne more več vzdrževati dalje svoje zasebne šole; vsled tega se odpovejo meseca novembra plače učiteljskemu osebju. Druga po župniku in posl. Grči stavljen resolucija po-zdravlja kmet. ministra, ki hoče delovati na organizacijo kmetijstva, katero želi resolucija v smislu stalnih kmet-skih domov in z ustanovitvijo kmet. zadrug. Dr. Gregorčič je pohvalil program nove vlade prav v smislu Hohen-wartovega govora.

Slovenskim posojilnicam. V 36. št. „Sl. Sveta“ smo priobčili in pojasnili važno ministersko naredbo od 23. maja t. l., vsled katere se je odstranilo nekaj sitnih in s stroški združenih določeb gledé na poverjenja pod-pisov pri obrtnih in gospodarskih zadrukah. Zvedeli pa smo, da celó na Nižavstrijskem, n. pr. v St. Pölten-u, Korneuburg-u i. t. d. prezirajo to naredbo pri sodiščih, in da se morajo vsled tega pritoževati na niže instancije. V pogledu nato, da se bodo pri slovenskih posojilnicah kmalu vršili obči zbori, opozarjamo njih načelnštva, naj uvažujejo ministersko naredbo, da si prihranijo dotične stroške, in naj storijo primerne korake, ako bi se ta na-redba prezirala pri sodiščih tudi po deželah, kjer so osno-vane slovenske posojilnice.

Sedaj je zajedno čas, da na Slovenskem razpravljajo tista vprašanja, katera bi merila na popraviljenje in zboljšanje zadružnega zakona za obrt in gospodarstvo od 9. aprila 1873. Sedaj je namreč vlada sezvala po-sebno enketo zato, in treba je, da smo pozorni, kajti kaže se, kakor da bi za grmom tičal zajec, in bi hoteli skržiti svobodo sedanje avtonomije obrtnih in gospo-darskih zadrug. Drž. posl. Miha Vošnjak je kot stro-kovnjak poklican v enketo; on ima sedaj veliko odgo-vornost za to, kar namerja vlada prestojiti v zakonu od l. 1873. Načelnštva slovenskih posojilnic pa so sama dolžna opozarjati na nedostatnosti zakona ali vsaj izražati svoja mnenja posl. Vošnjaku. Vsekakor pozor!

Izvestje „Glasbene Matice“ v Ljubljani o 22. društ-venem, 12. šolskem in pevskega zbora 4. letu 1893/94. Izdal odbor, sestavljen društveni tajnik Ant. Štritof. Pou-čevali so 4 učitelji v 6 predmetih (brez pevskega zbora) na teden: splošno teorijo (2 uri), harmonijo (4), zbo-rovo petje (6 oz. 7), solo-petje (4), klavir 69¹/₂), vijo-lino (12¹/₂), ensemble (1). Skupej 99 (oz. 100 u.) na teden. V začetku l. je bilo 269, koncem l. pa 257 učencev, in sicer 169 učencev in 108 učenk. Koncerti so bili 4, vsi v dež. redutni dvorani. Do-hodkov je bilo 9419.33, v vrednostnih papirjih 4586.85 in 100 frankov; stroškov pa 9419.33. Število društvenikov: častnih 5, ustanovnih 36 in rednih 472, skupej 513. Podpora so dali dež. vlada kranjska 400, dež. odbor 600, obč. svet Ljubj. 1000, kranjska hranilnica 200 gld. Skladbe, ki jih je izdala „Gl. M.“, navedemo drugod. Ona se priporoča, naj bi skladatelji pošiljali jej novih skladeb ter marljivo nabi-rali melodije narodnih pesmij, in sicer proti primerni na-gradi. V uvodu poročila se povdarja, da je „Gl. Matica“: 1. glasbeno-literaren zavod; 2. glasbena šola; 3. koncertni

zavod; 4. glasbena knjižnica. Namerjajo zasnovati tudi svoj list. Poučnje se po posebnem načrtu, ki so ga osnovali gg. Hubad za občo glasb. teorijo, harmonijo, kontrapunkt in zborovo petje, Gerbić in Hubad za solo-petje, Hoffmeister za klavir, Jeraj za vijolino.

† **Dr. Fran Celestin**, slovenski učenjak in pisatelj, plemenit rodoljub in iskren Slovan, je po kratki, težki bolezni umrl v Zagrebu v 51. letu življenja. Slovenija in Slavija ste izgubili jednega najvrlejših svojih sinov. „Slov. Svet“ obžaluje izgubo najvernejšega svojega sotrudnika in podpornika od začetka do konca življenja pokojnikovega. Iskreno sočustvije tugujoči rodbini. V bodoči št. podamo nekoliko črtic o pok. rojaku.

b) ostali slovanski svet.

Drž. zbor. Glavne točke govorov v drž. zboru priobčimo zaporedoma. Omenjamo le, da je ob koncu debate o vladnem programu min. predsednik grof Badeni oglašil se v smislu, da ne prekliče nič iz svojega programa, in naj mu zaupa drž. zbor, videli bodo iz konkretnega, da vlada hoče poslance voditi pravo pot. Naposled je povdarjal, da vlada je razglasila pravičnost kot svojo voditeljico. — Dr. Ferjančič je bil jako skromen in je zadelvoljen, če Slovencem ne bode vlada nasprotovala glede na urejenje šolstva in uradovanja. Dr. Ferjančič je oportunist, ki le čaka, da se vrne s svojo gardo v Hohenwartov klub. O kaki vzajemnosti z ostalimi slovanskimi zastopniki ni niti sledu, in njim je vse jedno, kako ostane z občo politiko in v pogledu na duvalizem. Hohenwartovci sami se uže pogajajo za vstop Ferjančičevih somišljenikov. Tako se kaže opozicija proti protislovanskemu sistemu! Hohenwart sam seveda je pohvalil program vlade, i on čaka zaupno le še dejstev. No, za velikanske, protislovanske usluge uže priboré nekaj drobtinice Hohenwart in poleg njegovih nemških tudi združeni slovenski in dalm. oportunistički gardisti.

Dunaj. Dne 29. oktobra je bila volitev Dunajskega župana. Jeden sam obč. svetnik ni bil prisoten; od 137 oddanih glasov dobil je dr. Karol Lueger 93, drugih 44 glasovnic je bilo praznih. Ker imajo antisemiti 92 sedežev, je razvidno, da je tudi 1 liberalce glasoval za vodnika antisemitov. Dr. Lueger je potem imel daljši govor, v katerem je rekel, da sprejme izvolitev, in da bi ne kazal poguma, ko bi jo odklonil, potem ko je po velikih naporih zmagala krščanska stranka. Novi zastop odgovarja vsaj približno razmerju prebivalstva. Krščanska stranka noče se maščevati, noče brutalno postopati proti opoziciji, poslednji hoče podeliti tudi odgovarjajoče deleže pri upravi, ako se bode ravnala po načelu pravičnosti. Ljudstvo Dunajsko da je z volitvami od prošlega septembra dokazalo, da je glavno državno in prestolno mesto krščansko in nemško. To ljudstvo noče nič vedeti o mednarodnem enakostavljanju in internacionalnem sleparstvu. Dunaj naj brani svojo svojstvenost; naj bode kraj obrtnega in industrijalnega dela, poštene trgovine, da pridobi zopet staro ime na znotraj in zunaj. Ljudstvo hoče pa tudi, da za vsakovrstno delo dobi primerne plačila, da se torej zatre vmesna trgovina, ki uničuje proizvajalca in potrebovalca. Dunaj naj bode zopet mesto pravega znanstvenega delovanja in izvrševanja prave umetnosti. V šolah pa naj gospoduje zopet krščanski in narodni duh, da se bodo otroci vzgajali po možeh svojega plemena. Ljudstvo hoče, da Dunaj ostani nemško mesto. Daleko od sovražstva proti svojim slovanskim

in nemskim someščanom, imamo mi Nemci historičsko in nedvombeno pravo, da to mesto ostane nemško, in mi imamo dolžnost, da je izročimo svojim naslednikom. Nemci so mesto zasnovali, tu so gospodovali nemški Babenberžani, ki so s silo nemškega meča ščitili Vstočno marko (granico). Nemci so branili Dunaj proti notranjim in zunanjim vragom. Nova večina si ostane zavestna: Dunaj je nemško mesto in naj ostane, Dunaj je krščansko mesto in ostane, Dunaj je drž. glavno in prestolno mesto in ima hraniti to ime.

Židovski listi delajo na to, da bi ne bil od cesarja potrjen dr. Lueger, in so bili uže izmislili, kakor da bi bil ministerski svet po posebnem sklepu postavil se proti Luegerju, in to radi Madjarov. To pa ni res, in bi bilo preveč poniževalno, da bi židovsko-magjarska sila vplivala celo na avtonomijo Dunajske občine. Pravilno misleči občani Dunajski torej po pravici pričakujejo, da izvolitev dr. Luegerja Dunajskim županom dobi v malo dneh najvišje potrjenje.

Navedene misli dr. Luegerja so pa jako zanimive za Slovane, ker nasprotujejo resničnosti zgodovine in dejstev v mnogem pogledu.

Dr. Lueger je rekel, da nova antisemitska večina vsaj približno odgovarja dejanskim razmeram prebivalstva. To je res; ko bi Dunajski občinski zastop odgovarjal popolnoma dejstvom, bila bi v njem samo jedna desetina židovskih liberalcev, a morala bi biti poleg nemških vsaj jedna petina slovanskih, oziroma čeških svetnikov. Tudi ni res, da so samo Nemci ščitili Dunaj proti zunanjim vragom; ob vsaki opasnosti so mnogo stoletij prihajali na pomoč in brambo tudi slovanski hrabri sinovi, in to velja sosebno glede brambe nasproti Turkom.

Ako povdarja dr. Lueger, da Dunaj mora ostati nemški in zajedno glavno drž. in prestolno mesto, je to v nasprotju z razmerami naše države. Na Dunaj prihajajo odlomki vseh avstrijskih narodov; vsi ti narodi dajajo velike gmotne žitve v povišanje Dunaja; kako pravo morejo imeti nemške stranke, če tudi so krščanske, da bi Dunaj ščitile kot absolutno nemško mesto ter s tem posredno silile tujčiti otroke slovanskih priseljencev? Ako zahteva dr. Lueger, naj bi vladal v šolah odslej krščanski in nacionalni duh, velja to le za Nemce, nacionalni duh pa bi se moral poleg krščanskega dopuščati tudi glede na šolanje slovanskih otrok na Dunaju. Nemško šolanje slovanske dece na Dunaju je proti krščanskemu duhu, in ako povdarja dr. Lueger načelo pravičnosti, zagreša se on proti temu načelu, ko zahteva tudi za slovanske sinove in hčere na Dunaju nemško šolanje. Dunaj bi moral ostati, ne v smislu židovskega internacionalizma, temveč v smislu avstrijskih narodov pravo internacionalno mesto, kakor hoče biti glavno in prestolno mesto. Drugače ne zasluži pomena, ki si ga prisvaja, in bi tekom časa moralo zadovoljiti se z značajem provincijalnega, dasi velikega mesta.

Zato so nasovetovali uže davno, naj bi postal Dunaj neposredno državno mesto, in na to bode treba delati.

Češko. Pri zatvorjenju narodopisne razstave češko-slovanske je priljubljeni predsednik izvrševalnega odbora te razstave, grof Vl. Lažanský govoril o mnogostranskem pomenu te monumentalne razstave. Povdarjal je to veliko kulturno delo, ki podaja znanosti in umetnosti velikanski material; v narodnem pogledu je to delo čisto češko brez škodljive in nedostojne dvojezičnosti. V socialnem pogledu je razstava združevala kmete z mestom. Takó so se pri-

bližali pojedini sloji naroda. S tem, da je vlada odbila vsakatero podporo, je dobila razstava tudi političski pomen, in narod more biti ponosen toliko bolj, ko je sam vstvaril tako razstavo. Ta kaže uže sedaj vidne posledice; vstvarili so se: narodopisni muzej češkoslovanski in narodopisna družba češkoslovanska, katera imata ščititi češkoslovansko „dédino“, potem muzej šolstva, sokolstva in muzej narodne umetnosti, naposled tudi narodnogospodarska družba. Največ je storil narod sam za razstavo, radi tega pravi govornik, zahvaljujem se v imenu izvrševalnega odbora tebi, jednotni, v tem delu složni, veliki, silni in oduševljeni češki narod, tvojim zastopnikom deželnim, okrajnim in občinskimi, tvojim uradom, korporacijam in društvom, tvoji zaslužni in neumorni žurnalistiki in zlasti dež. zboru češkemu, kakor tudi vsakemu tvojemu pojedinemu sinu in hčeri, ki so prispeli k vspehu te razstave, za to tvojo veliko pomoč, za to tvojo vsepomoč! Ti narod češki, ki si pri tem delu zasvedočil tako silo in vstrajnost, dosežeš gotovo uresničenje vseh idealnih ciljev, ako ne zapustiš sam sebe in bodeš k tem ciljem složno in odločno postopal v duhu dela tega, katero si vstvaril s svojo narodopisno razstavo. Srečni bodočnosti tvoje in bodočnosti vsega naroda našega Sláva!“ Na to se je zahvalil protektor razstave, Praški župan g. Čeněk Gregor, na vse strani in je proglasil razstavo zatvorjeno. Zapela se je himna „Kde domov můj?“ in „Hej Slovane“. Zastopnik osrednjega odbora moravskega, konz. svetnik P. Wurm se je zahvalil Lažanskemu, da je mogla Morava takó ozko pridružiti se k delu Prage. Gospa Kreslavá pa se je istemu grofu zahvalila v imenu vseh čeških žen. Lažanský se je s solzami poslovil od razstave, narod pa je še ostal na njej do pozne ure v noč. Dolgo je trajala razstava, a narod si je želel podaljšanja; takó se mu je bila prikupila.

Ogersko. Dne 25. okt. je ministerski predsednik bar. Banffy odgovoril na razne interpelacije zastran dogodkov v Zagrebu. Ta odgovor je poučen radi nazorov, ki jih goje Madjari o razmerju med Ogersko in Hrvatsko. Banffy je šel s cesarjem v Zagreb v svoji lastnosti kot prvi svetnik ogerskega kralja z ozirom na njegovo kompetencijo tudi za hrvatsko-slavonsko kraljestvo. Ógerska vlada je ob tej priliki v Zagrebu dokazala, da ima svoje območje tudi na Hrvatskem, in da spada poslednje k ogerski državi. Banffy je vplival tudi pri sestavi cesarjevih odgovorov, ki jih je dal deputacijam, in pri listu, v katerem cesar obsoja kaznjive dogodke. Banffy se je peljal na istem vozu v Zagreb, kakor cesar; videl si sto in sto madjarskih zastav tudi na poslopijih občinskih in zasebnikov. Le v Zagrebu je bilo manj madjarskih zastav, a razun jedne se ni razžalila nobena druga madjarska zastava. Zagrebski dijaki so sami skrpali iz lanenih kosov zastavo, ki je po naključju imela barve madjarske. Dotični dijak je te lanene kose skril pod suknjo ter pobegnil. Načelnik Zagrebske policije je sezval odbor iz 180 členov, in le jeden se je bil oglasil proti madjarskim zastavam. Načelnik se je pa temu glasu protivil. Zakon dovoljuje madjarsko zastavo na Hrvatskem, in gosposka je dolžna braniti jo. Potem se je seziviljal na to, da ga je Zagreb imenoval častnim občanom, in to je dokaz o prijaznosti nasproti ogerski državi. To pa je posledica 12-letnega vladanja barona Khuen-Hedervarya. Atentat so obsodili kralj, obče mnenje, gosposke in tudi skupna vojska, katera je zahtevala, da se jej imenujejo tisti dijaki, ki spadajo k vojski, in ki so se udeležili demonstracij.

Vidi se, kakor da bi bila demonstracija proti madjarski zastavi glavna stvar, a hrv. šovinizem se je obračal na prvem mestu proti Srbom, in srbski šovinizem demonstruje sedaj seobno v Belgradu proti Hrvatom. Madjarstvo in zapadna politika sta lahko zadovoljna.

Zbornica magnatov je sprejela poslednje zaglavje o cerkvenih reformah, in s tem se pomiri Israel na Ogerskem in drugod. Po sinagogah se praznuje zakon o recepciji Židov.

Ogerski Romuni se ne udeležijo madjarske razstave ob takó zvani njih tisočletnici.

Hrvatsko. V saboru se je bila unela debata zastran demonstracij nasproti madjarski zastavi. Ban. pa je izjavil, da je solidaren z madjarskim ministerskim predsednikom Banffyjem.

Nastal je razpor pri stranki pravašev. Dr. Franka hočejo odstraniti, Folnegović je začel izdavat posebe list „Hrvatska“. Jedni so sedaj na strani Franka, drugi na strani Folnegovića, tretji pa nočejo hoditi ne s tem, ne z onim.

Rusija. Naznanjajo, da namesto sedanjega notranjega ministra nastopi minister, ki bi bil nasprotnik Židov.

Bolgarsko. Koburžan je 31. okt. slovesno otvoril Söbranje in pravi, da njegova vlada je v prijateljskih odnosajih z vsemi državami. To, kako so bili bolgarsko deputacijo sprejeli v Rusiji, mu je dokaz, da s potrpežljivostjo dočakajo Bolgari take razmere med sosednjim ruskim narodom in Bolgari, kakoršne bi morale biti. V govoru princ nič ne omenja, da bi prestopil prestolonaslednik k pravoslavju.

Rusija in Anglija. Te dni so bili zagnali velik hrup vsled nastavše govorice, kakor da bi bila Rusija s Kitajem sklenila posebno zvezo. Zunanji ruski minister knez Lobanov je to zavrnil kot neresnično; na to so bili raztresli laž, kakor da bi bil organ zunanje ruske vlade priobčil oster članek, naperjen proti Angliji. Na borzah so vzeli to hitro za resnico, papirji so začeli padati, v tem ko naznanjajo iz Petrograda, da tam smatrajo polöžjenje mirnim.

Dr. Jos. Muršec, vpok. š. nadzornik, zaslužni slov. rodoljub in pisatelj, je umrl v Gradcu v 88. letu življenja. Bil je nekdanj katehet in učitelj slovenščine na Graški realki in potem š. nadzornik na Hrvatskem. On je bil navdušen Ilirec in torej tudi zato, da bi sprejeli Jugoslövani jeden skupen književni jezik. Bil je prijatelj Vrazov in Gajev. L. 1847. je priobčil slovensko slovnico in je izdal v obče mnogo spisov.

Dijaštvo. Odbor akad. društva „Slovenija“ se je pri I. občnem zboru LIV. tečaja dne 25. okt. 1895. sestavil tako-le: Predsednik: cand. med. Ivan Oražen; podpredsednik: stud. jur. Viktor Sušnik; tajnik: stud. phil. Jožef Reisner; blagajnik: stud. jur. Ivan Vrančič; knjižničar: stud. phil. Fran Goršič; arhivar: stud. phil. Stanko Benk; gospodar: stud. techn. Ignacij Šega; odbor. namestnika: stud. jur. Karol Stefin, stud. phil. Fran Jesenko.

Odbor „Kluba slovenskih tehnikov na Dunaju“ se je sestavil pri prvi redni zborovi seji dne 21. t. m. za leto 1895/96. tako-le: stud. mech. Ignacij Šega, predsednik; stud. chem. Jakob Turk, podpredsednik; stud. ing. Aloizij Kajzel, tajnik in knjižničar; stud. mech. Karol Kotnik, blagajnik.

KNJIŽEVNOST.

„Česká stráž“. Kalendář českých menšin na rok 1896 ve prospěch Národní jednoty severočeské a Národní jednoty pošumavské. Str. 148, več inseratni oddelek. C. 50 kr. Tiskal in založil J. Otto v Pragi. Ta, uže več let za češke manjšine izdavaní koledar obseza letos raznovrstnih sestavkov in obilo ilustracij, poslednjih tudi o narodopisni razstavi. Navajamo: „Z černo-horských povídek“ od Jos. Holečka, „V čem záleží pravé lidské štěstí“, „Úpadek živnostnictva“, „Jan Neruda“, „Čechové ve Vídni, na čelu ilustracija: „Prokop Veliký, přijíma od Anežky Sezimové tvrz Kamenici“.

Ottova Lacina. Knihovna narodní je dospela do 41. seš. ter obseza v seš. 38—41: „Sázavské vlny“. Miss Rovelova. Napsal Vikt. Cherbulez, člen franc. Akademie. Z frančiny přeložila Eliška Řeháková. V Praze, 1895. Tiskem a nákl. J. Ottý. Seš. stojí 10 kr.

„Dio ne scampi dai Segnani“. Racconto storico di Augusto Šenoa. Tradusse dal croato Jvan Kušar. Edizione del „Pensiero Slavo“. Trieste 1895. — G. Kušar zna izbornu italijanski, kakor je dokazal tudi n. pr. pri uređovanju bivšega Goriškega tednika „Rinnovamento“; on je izbornu preložil tudi tu navedeno hrvatsko delo. Ta in druge knjige, ki so izšle v založbi lista „Il Pensiero Slavo“ v Trstu, dobé brezplačno tisti, ki se n. pr. naročé na list v nov. t. l. l. 1896 ter odpošljejo v ta namen 8 gld.

Жекски Соујет. Лист добротворних задруга српкиња Новосадкиња. Издаје и уређује Аркадије Варађанин. Излази сваког 1. дана у мјесецу на цијелом табаку. Годишња цијена 1 ф. 50 п.

Домаћица, орган Женског друштва и његовијех подружина. Власник „Женско Друштво“ у Београду. Уредник Арон Нанић. Претплата за нечленице на годину 6 динара.

Александръ Сергѣевичъ Грибоѣдовъ, его жизненная борьба и судьбы комедій его „Горе отъ ума“. Актовая рѣчь профессора А. И. Смирнова. Стр. 100, 8°. Варшава 1895. Јако занимива разправа о slavnem Gribojedovu, označenem nedavno tudi v „Sl. Svetu“.

Русскій Филологическій Вѣстникъ, издаваемый подъ редакцію проф. А. И. Смирнова. Томъ XXXIV. Содержание 3-го No. (1895). Южно-славянскія сказанія о Кралевицѣ Маркѣ въ связи съ произведеніями русскаго былевого эпоса. Сравнительныя наблюденія въ области героическаго эпоса южныхъ славянъ и русскаго народа. М. Халанскаго. Византинскія пословицы и славянскія параллели къ нимъ. И. Тимошенка. — Юрій Крижановъ о сербско-хорватскомъ удареніи. А. Шахматова. Этюды объ А. С. Пушкинѣ. Н. Сумцова. — Общія положенія къ сочиненію „Южнославянскія сказанія о Кралевицѣ Маркѣ...“, представленному для полученія степени доктора русскої словесности М. Т. Халанскимъ. — I t. d. —

Potem sledi: „Педагогическій отдѣлъ“, ki obseza tudi važne razprave. Iz tega in vsakega zvezka tega Vestnika je razvidno, kakó pošteva poleg Rusov tudi druge Slovane v pogledu na njih občo in narodno književnost. Razprava o Kraljeviču Marku je dolga, vsled primerjanja junakov jugoslovanskega epa posebno zanimiva in poučna. To razpravo, s katero se je pripravljaj S. M. Haljskij za doktorat, priporočamo slavistom in slovanskim beletristom.

„Русскій Ф. Вѣстникъ“ izhaja v Varšavi, in sicer v 4 debelih zvezkih na leto in stoji 7 rub. Adresa za naročbo je: Въ Варшаву. Въ редакцію „Русскаго Филологическаго Вѣстника“.

Земонис „Матице Српско“ obseza v 3. letošnjem zvezku: Помен д-ру Франи Рачком — О идеју српске војводине и народно-црквене автономіје на концу XVII. вијека. — Хумор и хумористе у књижевности српској. I t. d.

Popravek k 41. št. „Slov. Sv.“ str. 382 na desni 7. vrsti vzdolej čitaj; svojstveno kulturo poleg drugih....

„Slovanski Svet“,

stoji:

Za vse leto 5 gld. — kr.

„ pol leta 2 „ 50 „

„ četrt leta 1 „ 26 „

Za učitelje, učiteljice in dijake:

Za vse leto 4 gld.

„ pol leta 2 „

„ četrt leta 1 „

Zunaj granic Avstro-Ogerske stoji sa vse leto 6 gld. 50 kr.

Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr.

Upravišтво „Slovanskega Sveta“,

Dunaj, VII. Hofstallstrasse Nr. 5.

Opomnja upravištva. Prosimo vljudno, da se nam zaostala naročnina doplača ta mesec. Stari dolžniki, ki so ostali trdovratni kljubu večkratnim opominom, dobé sodnijski tožbo še ta mesec, ako ne poravnajo svojega dolga do srede novembra. Čakali smo dolgo, sedaj ne moremo več, ker so naši stroški preveliki, katere moramo pobravati proti.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsak petek na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr. — Zunaj Avstro-Ogerske na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravištvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse, Nr. 5.